

เทศน์เช้า วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ตั้งใจฟังธรรมนะ พวกเราเกิดมาเป็นมนุษย์ความคิดหลากหลาย คนเรานะ กรรม
จำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน คำนี้พูดบ่อยมากเลย เพราะมันเป็นสังขาร มันเป็นความจริงนะ
การกระทำของเรา พฤติกรรมของเรา มันจำแนกเราให้แตกต่างกันไปแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

คู่มือเวลาพระจันทร์ยิ้ม ทุกคนก็ตีความไปแต่ละบุคคล ตีความเข้าใจตัวเองไป เห็นไหม
พระจันทร์ยิ้มเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาตินะ ปรากฏการณ์ธรรมชาติเกิดขึ้น นี่สิ่งต่างๆ คนก็
ตีความไปแล้วแต่ความเห็นของตัวเอง สิ่งที่เป็นความเห็นของตัวเอง เห็นไหม พวกฤษัพานาที่มันเป็น
เรื่องของโลกๆ ใจ

ความเห็นของโลก เราเกิดมาเป็นมนุษย์มันเป็นโลก โลกเพราะอะไร? เพราะเราเกิดมานี่
สิ่งที่พิสูจน์ได้ มันพิสูจน์ได้ มันเป็นโลก เห็นไหม แล้วธรรมล่ะ? ธรรมะเป็นสิ่งที่เจือจานหัวใจ
ของเราะ นี่เรายู่กับโลก คู่มือถ้าคนมันทุกข์มันยากขนาดไหน แต่ถ้าใจเขามีธรรมขึ้นมา เขาอยู่
กับความร่ำร้อนแต่เขาไม่ร้อน แต่เรายู่กับความรุ่มเย็นเป็นสุขนะ ในบ้านของเราเราติดแอร์นะ
ความรุ่มเย็นเป็นสุข เย็นสบายมากเลยแต่หัวใจมันร่ำร้อน หัวใจร่ำร้อนเพราะอะไร? เพราะ
จิตใจขาดธรรมะ

ธรรมะคืออะไร? ธรรมะคือธรรมชาติ ธรรมะคือความเป็นไปของฤดูกาล นี่ก็ว่ากันไป
เห็นไหม ธรรมะเป็นธรรมชาติเหมือนวิทยาศาสตร์เลย วิทยาศาสตร์เราต้องพิสูจน์ ทฤษฎีทาง
วิทยาศาสตร์เราเข้าใจแล้ว เราไม่สงสัยในเรื่องของปรากฏการณ์ต่างๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ มัน
เป็นธรรมชาติของมันใช่ไหม? ถึงคราวมันหมุนเวียนไป มันเป็นธรรมชาติของมันอย่างนั้น สิ่ง
เป็นอย่างนั้นนี่ ฤษัพานาที่เขาถือกันไป

นี่เป็นเรื่องโลกนะ ถ้าเป็นเรื่องธรรม “ธรรมข้ามพันปีและชั่ว” สิ่งที่เป็นคุณงามความดี
ความดีเป็นการกระทำ แต่ถึงที่สุดแล้ว ทำดีอาศัยความดีไปก่อน แต่ถ้าความชั่ว อาศัยความชั่ว เรา

ทำเห็นแก่ตัวของเรามันจะให้ผลนะ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผลของกรรม เห็นไหม แล้วกรรม จำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน เราก็อ่อนวอนเอาว่าเราขอให้ประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จหรือความไม่สำเร็จอยู่ที่การกระทำของเรา การกระทำของเรา เห็นไหม การกระทำบ่อยครั้งเข้าจนเป็นจริต เป็นนิสัย.. การเพิ่มบุญญานุการ เราทำงานสิ่งใดก็แล้วแต่ ถ้าเราชำนาญการแล้วเราจะมองงานนั้นออกหมด เราจะเข้าใจภาวะปรากฏการณ์ของการทำงานเลย คนทำงานเป็นนะ แล้วเด็กฝึกหัดงานมาฝึกงานกับเรา พอทำผิดเราจะมองออกเลยว่าเด็กคนนี้ทำงานผิด

ในการประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม เราต้องเปลี่ยนวิถุคติในหัวใจของเรา ทุกคนเกิดมาเป็นโลกนะ ทุกคนมีเหมือนกัน ทุกคนมีความทุกข์เหมือนกัน ทุกคนจับต้องเหมือนกัน คนเกิดมามีปากมีท้องเหมือนกัน คนต้องใช้จ่ายเหมือนกัน นี่คือการดำรงชีวิตเพราะอะไร? เพราะในวิถุภูษนี้เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุดเจ้าพุดในธรรม เห็นไหม อาหาร ๔ ในวิถุภูษ

คนเกิดเป็นพรหม เวลาจิตไปเกิดเป็นพรหมกินอาหารอย่างไร? เกิดเป็นเทวดากินอาหารอย่างไร? เกิดเป็นมนุษย์กินอาหารอย่างไร? เห็นไหม สิ่งที่เป็นอาหารคือการดำรงชีวิต อาหารของใจล่ะ? อาหารของใจ นี่เรามากันนี้อาหารของใจนะ พอเราร้อนเราก็กินความรุ่มเย็นเป็นสุข แต่ความรุ่มเย็น เวลาคนที่ฉลาด เวลาเราร้อนขนาดไหนเขาก็หาเครื่องอำนวยความสะดวกของเขา อำนวยความสะดวกของเขามันก็เป็นของชั่วคราวๆ

โลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ชีวิตเราก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่ให้เปลี่ยนในทางที่ดีใจ ให้เปลี่ยนในทางที่ดีคือให้มันพัฒนาขึ้น ในการพัฒนาขึ้น ทางโลกเขาได้มาถึงว่าสิ่งนั้นเป็นคุณประโยชน์ของเขา แต่ในทางธรรมคือการเสียสละออกไป การเสียสละออกไปเพราะอะไร? เพราะชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุดจะไม่มีอะไรเป็นสมบัติของเราเลย

สมบัตินี้มันอาศัยกันชั่วชีวิตหนึ่ง แต่คุณงามความดี บาปอกุศล บุญกุศลมันจะไปกับเรานะ สิ่งที่เราไปกับเรา เห็นไหม เวลาเราประพฤติปฏิบัติ บุญและบาปจะติดใจนี้ไป.. แต่ในปัจจุบันนี้เราละบุญและบาปกองไว้ที่นี้ เราละบุญและบาปกองไว้บนโลกนี้ อะไรมันจะติดใจเราไป สิ่ง

มันจะติดเราไป มันไม่มีอะไรติดเราไปเลยเพราะเราสละแล้ว เราสละออกทั้งหมด แต่การสละนี้ มันสละอย่างไร?

“ทาน ศีล ภาวนา”

การเสียดสละคือเสียดสละทาน สละทานเพื่ออะไร? เขาจะปั้น โองปั้น ไหเขาต้องมีดิน เขาต้องนวดดิน เขาต้องพร้อมของเขา เราจะประพฤติปฏิบัติเราต้องมีหัวใจ เวลาประพฤติปฏิบัตินี้ จิตตกภาวนา เอาจิตมาภาวนานะ มาวัดเอาหัวใจมาด้วย ไม่ใช่มาวัด ตัวอยู่ที่วัด แต่ใจอยู่ที่บ้านนะ วิทก วิจาร ไปหมดเลย นุ่นก็ยังไม่ได้ทำ นี่ก็ยังไม่ได้ทำ มาแต่ตัวนะใจอยู่ที่บ้าน

จิตตกภาวนา มาที่นี่แล้ว มาถึงวัดแล้วขังมันไว้ในตัวเรา เราอยู่ในวัด เราไม่ออกจากนอก วัดไปเราก็ออยู่ในวัด ถูกต้อง นี่วัตถุ เห็นไหม แต่หัวใจมันอยู่ในไหม? หัวใจมันอยู่ในร่างกายเราไหม? หัวใจมันอยู่กับเราไหม? หัวใจมันไปทั่วหมดเลย

นี่จิตตกภาวนา! ถ้าจิตตกภาวนา เขาจะปั้น โองปั้น ไหเขาต้องมีดิน มีวัตถุของเขาพร้อม เราจะมาประพฤติปฏิบัติหัวใจเราอยู่ในไหน? หัวใจเรา.. นี่ศีล สมาธิ ปัญญา เรามีศีลคือรั้วกัน เวลามันคิด นี่คิดในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นศีล ๕ เราไม่ทำความผิด ๕ อย่าง แล้วคุณธรรมล่ะ? ไม่ทำผิด ๕ อย่าง เราต้องมีเมตตาด้วย

เราไม่ฆ่าสัตว์ เรามีเมตตาสัตว์ เราไม่ลักทรัพย์ของใคร แต่เรามีการเสียดสละเพื่อเจือจุน สังคม เราไม่ผิดในคุ้มครองของใคร เราไม่มุสา เราไม่พูดปด เพราะคนพูดปดแล้ว.. พูดปดนะ เวลาคนโกหกนี้โกหกเพื่ออะไร? โกหกเพื่อผลประโยชน์ของเรา เห็นไหม ผิดศีล แต่ถ้าเป็นอุบาย คุณพ่อแม่สอนลูกสิ ลูกจะมีความผิดพลาดขึ้นมา นี่เรารู้ว่ามันไม่จริงแต่เราพูด

อย่างเช่นเด็กๆ เห็นไหม อย่างกลืนเม็ดผลไม้จะเคี้ยวมันจะงอกบนศีรษะ นี่มันเป็นจริงไหม? ไม่จริงหรอก แต่เราก็พูดกับเด็กเพราะเด็กมันเข้าใจไม่ได้ พอเด็กมันเข้าใจไม่ได้ อย่างนี้พูดปดไหม? เรบอกว่เด็กนี่อย่างกลืนเม็ดผลไม้จะเคี้ยวมันจะงอกบนหัว กินเข้าไปแล้วมันจะเสียหาย แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่ ไปพูดอย่างนั้นเขาว่า เอ๊ะ.. ทำไมพ่อแม่พูดกับลูกอย่างนั้น

มันยังเข้าใจไม่ได้ เราต้องมีอุบายไม่让他ทำความผิดพลาด พอโตขึ้นมาแล้วเขาจะรู้ว่ามันเป็นไปไม่ได้หรอก แต่ถ้ามันกลืนเข้าไปแล้ว ถ้ามันไปติดหลอดลมมันถึงกับชีวิตได้นะ นี่

ไฉนการพูดปด เราบอกว่าพูดปดต้องพูดตรงเป็ยะเลย ผิดอะไรไม่ได้เลย แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่เราหวังผลประโยชน์กับเขา เราไม่ได้ปดเขาเพื่อผลประโยชน์ของเรา เราพูดเป็นอุบายวิธีการ

คำว่าอุบาย ถ้าไม่มีอุบายเลยเราจะทำงานกันอย่างไร? มันจะเถตรงเกินไป ความลับมันจะเปิดให้คนอื่นรู้ทั้งหมดได้อย่างไร? ความลับของเรา เห็นไหม นี่เป็นความลับทางโลกนะ แต่ถ้าเป็นการประพฤติปฏิบัติไม่มีความลับ ความลับไม่มี เป็นความจริงทั้งหมด แต่ความจริงอย่างนี้ยังรู้ไม่ได้ เขายังรู้ความจริงอย่างนี้ไม่ได้แล้วเขาไม่เชื่อ เราถึงว่าเราให้รางวัล

คุณคุณอนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นเศรษฐีนะสร้างวัดด้วย สร้างวัดมาก แล้วตัวเองเป็นพระโศดาลัยด้วย นี่ลูกชาย ลูกเลี้ยงมาไม่สนใจอะไรเลย เห็นไหม จ้างลูกให้ไปฟังธรรม จ้างลูกให้ไปวัดก่อน พอจ้างให้ไปวัด พอไปวัดกลับมาแล้วได้ตั้งค์ ไปวัดกลับมาแล้วได้ตั้งค์ ทีนี้ก็อีกแล้ว ถ้าไปวัดแล้วกลับมาได้ตั้งค์นะ ขออีกที ไปวัดแล้วให้จับประเด็นที่พระพุทธเจ้าเทศน์ด้วย แล้วมาเอาตั้งค์

นี่พอจับประเด็นเทศน์ไปเรื่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลง จิตมันรับรู้ มันมีการแยกแยะ มีการค้นคว้า บรรลุเป็นพระโศดาลัยนะ กลับไปถึงบ้านวันนั้นพอบอกว่าทำไมลูกไม่มาเอาตั้งค์ ไม่กล้าไปเอาตั้งค์ อายมาก อายมากเพราะอะไร? อายมากเพราะว่าพ่อเลี้ยงมาทั้งชีวิตนะ แล้วพ่อยังเปิดหัวใจให้รู้จักคุณงามความดีอีกนะ มันเห็นคุณค่ามาก เห็นคุณค่าของพ่อ

พ่อเลี้ยงมาขนาดนี้ลูกมันไม่เข้าใจ อุตสาห์จ้างไปวัดก่อน ไปวัดให้เข้าไปใกล้ซัดก่อนก็ยังไม่ต่อต้าน พอไปวัดแล้วนะให้จับประเด็น ให้จับข้อมูลที่ต้องศรัทธาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดว่าอย่างไร? เห็นไหม นี่พัฒนาการของจิตมันเป็นอย่างไร ใหม่ๆ มันไม่เข้าใจมันต่อต้านด้วย แล้วเห็นนะ เห็นพ่อทำบุญอย่างนั้นมันจะคิดเลยว่า แหม.. ทำไมมันฟุ่มเฟือย เพราะมันอยู่กับเรื่องโลกใจ วัดดูสติมันแปรสภาพไปเราก็เห็นอยู่แต่ใจที่มันเปลี่ยนสภาพเราไม่เห็นมัน

ถ้าใจเปลี่ยนสภาพ เห็นไหม นี่วุฒิภาวะของใจ ถ้าใจของคนมีคุณธรรมนะทำได้ ทำสิ่งที่ดีๆ ได้ง่ายๆ แต่คนที่ไม่มีคุณธรรม หรือคนที่บาปอกุศลนะ ขวนไปทำที่คินะมันอาฆาตแค้นเลยล่ะ มันอาฆาตแค้นว่าทำไมมาทำร้ายเรา มาทำลายเรา เป็นการทำลายเรานะ แต่ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ทำลาย มันทำลายกิเลสใจ ทำลายความผูกพัน ทำลายความตระหนี่ถี่เหนียว ทำลายสิ่งที่หัวใจมันยึดมั่น ได้สิ่งใดมากกว่าของเราๆ

ร่างกายนี้ยังไม่ใช่ของเราเลย ร่างกายนี้ถึงเวลาแล้วมันต้องพลัดพราก แต่! แต่ในปัจจุบันเราเกิดมานี้เกิดมาโดยกรรม มันเป็นของเราชั่วคราว ของเราชั่วชีวิตหนึ่ง ทีนี้ชีวิตนี้มันแปรสภาพมันเปลี่ยนแปลงใช่ไหม? มันเป็นอนิจจัง สิ่งนี้เป็นอนิจจังมันถึงไม่เป็นความจริงใจ นี่มันเกิดมาเหมือนโอกาส ชีวิตหนึ่งเราจะทำอะไร? เราจะเอาอะไรติดไม้ติดมือเราไป

ถ้าเราเอาวัตถุติดไม้ติดมือไป ดูโกดังสินค้าสิมันล้นเหลืออะ ล้นจนเป็นต้นทุน ต้นทุนที่ต้องเก็บรักษา ต้นทุนที่เราต้องบำรุงรักษามันยังเป็นทุนหมดเลย แล้ววัตถุเราจะเก็บไว้มันจะเสื่อมสภาพไปหมดเลย แล้วสิ่งที่เราเสียดลออกไปบีบมันเป็นทิพย์หมด สิ่งที่เป็นทิพย์คือเป็นเจ้าของ เป็นเจ้าของจะเป็นเจ้าของตลอดไป

ดูเวลาไฟไหม้บ้าน เราขนสมบัติออกจากบ้านจะเป็นสมบัติของเรา สมบัติที่เราเสียดลออกไป นี่เสียดลออกไปเป็นของเรา อยู่กับเราไม่ใช่ของเรา อยู่กับเรายังเสื่อมค่า เสื่อมสภาพแล้วต้องพลัดพรากจากกัน เราใช้จ่ายไปมันพลัดพรากจากเราไป เราตายจากเขา เราพลัดพรากจากเขา มันพลัดพรากทั้ง ๒ ฝ่าย ฝ่ายที่เขาพลัดพรากจากเรา

ดูที่เราใช้จ่ายไปมันพลัดพรากไปหมดเลย แต่ถ้าเราตายไปเราก็พลัดพรากจากเรา เห็นไหม ของอย่างนี้มันพลัดพรากแน่นอน แต่เสียดลใครเป็นคนเสียดล? สิ่งนี้เป็นวัตถุนะ แต่ใจเป็นผู้เสียดลใช่ไหม? ใจเป็นผู้เสียดล ใจเป็นเจ้าของ พอใจเป็นเจ้าของเพราะอะไร? เพราะว่ามันเสียดลไปแล้ว มันไม่มีใครจะทำลายเราได้ มันเป็นทิพย์หมดเลย ของที่เสียดลออกไปแล้วใครจะแย่งชิงได้ แต่ความที่เป็นเจ้าของเสียดลอันนั้นมันเป็นสมบัติของเรา

สิ่งที่เสียดลเป็นของเรา แต่โลกคิดกันไม่ได้ โลกคิดกันไม่เป็น โลกคิดกันไม่เป็นถึงบอกว่าเราเป็นฝ่ายเสียเปรียบ นี่ไงมันถึงเวลาใครชวนเสียดล ถ้ามันเป็นจิตที่เป็นบาปอกุศลมันจะคิดอย่างนั้น แต่ถ้าใจเป็นกุศลไม่ต้องชวนเราเสียดลเอง เสียดลเองมีคนทำตามเรา เห็นไหม นี่ไงที่ว่าไปเป็นเทวดาก็ไปเป็นหัวหน้า มีบริษัทบริวาร แต่ถ้าคนไปเป็นเทวดา ไปทำบุญกุศลมันก็ไปคนเดียว

นี่มันเป็นวิถุณะนะ มันเป็นการหมุนไปเวียนไปของวิถุณะ มันเป็นการพัฒนาการของจิต จิตที่มันเกิด เห็นไหม เกิดในประเทศอันสมควร เกิดในสิ่งที่ทรัพยากรมีคุณค่า มีต่างๆ มันหมุนของมันไป มันถึงคราวถึงวาระนี้กรรมมันให้ผลทั้งนั้นแหละ เราถึงทำแต่สิ่งที่ดีๆ ทำดีเราจะไม่

ประมาณกัน คนเรามันมีสูงมีต่ำ มันเป็นไปได้ ทุกคนมีอิสรภาพเหมือนกัน ทุกคนมีจิตเหมือนกัน จิตที่เกิดมา จิตที่เป็นเรา เห็นไหม มีอิสรภาพ สมบัติไม่เท่ากัน

คู่อิสรภาพไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน แต่จิตใจมีความรู้สึกได้เหมือนกัน แล้วนี่จะทุกข์ทน เจ็บใจก็เป็นพระอรหันต์ได้ จะมั่งมีศรีสุขก็เป็นพระอรหันต์ได้ เพราะพระอรหันต์ในสมัย พุทธกาลทุกข์ทนเจ็บใจก็มีนะ ทุกข์ทนเจ็บใจเพราะอะไร? เพราะใจมันมีบารมีอยู่ แต่มันไม่เคย เสียดละ ไม่เคยทำไว้มันก็ได้น้อย พระสีวลีมีบุญกุศลมหาศาล แล้วทำไว้มากมายมหาศาล

ในการประพาศปฏิบัติก็เหมือนกัน เวลาถึงที่สุดเอตทัคคะ พระอรหันต์ ๘๐ องค์ไม่เหมือนกัน คนมีความชำนาญต่างๆ กันไป แต่ความสะอาดบริสุทธิ์เหมือนกัน ความสะอาด บริสุทธิ์ต้องทำลายตรงนี้เหมือนกัน

นี่ไง เราจะตีค่าไปเพื่อใคร พระจันทร์ยิ้มทุกคนก็ตีค่ากันไปว่าของใครของมัน ตีค่าไปหมด ใจมันก็บอกว่าพระจันทร์ยิ้มมันจะปล้นแล้วได้เงินมาก เห็นไหม สิ่งนั้นเป็นปรากฏการณ์ ธรรมชาติ แต่ปรากฏการณ์ธรรมชาตินี้มันเป็นเรื่องโลกๆ ปรากฏการณ์ในหัวใจของเรามัน พัฒนาไหม? มันดีขึ้นไหม? ถ้าดีขึ้นนะจะกราบเคารพครูบาอาจารย์มาก

พ่อแม่ครูจารย์ พ่อแม่ของเรา.. พ่อแม่ของเราให้เกิดมา เห็นไหม พ่อแม่ในบ้านเราก็ เหมือนกัน มีบุญกุศลมาก แต่ในทางวิทยาศาสตร์นะ พ่อแม่เป็นหน้าที่ของเขา พ่อแม่มีบุญกุศล นะ พ่อแม่มีบุญมีคุณ เพราะอะไร? เพราะการเกิดมา การถนอมรักษานะ แล้วมันเป็นสายบุญสาย กรรม ใครมีลูกคนแรกนะจะทะนุถนอมมาก หัวใจแทบขาดนะ

แล้วดูเวลาพระเวสสันดร เห็นไหม ชูชกมาขอลูกไป ๒ คน แล้วตีต่อหน้ามันเจ็บปวด ขนาดไหน? แต่ถ้าเป็นทางวัตถุ เป็นทางโลกบอกว่าพ่อแม่เห็นแก่ตัว ทำไมไม่เสียดละตัวเอง ทำไมเสียดละลูก ก็เขาไม่ขอเรา เขาขอลูก เขาขอลูกเพราะอะไร? เพราะมันเป็นบุญเป็นกรรม สายบุญสายกรรม เพราะชูชกเป็นคู่ทรمانกันมา นี่เป็นสายบุญสายกรรม เขาขอลูก แล้วขอลูก ไปเราเป็นผู้ที่รับผิดชอบมหาศาลเลย แล้วรักมาก ทะนุถนอมมาก แล้วต้องให้เขาไป ดูซิมัน เจ็บปวดขนาดไหน? นี่มันเป็นเรื่องของนามธรรม เรื่องของความรู้สึกนะ แต่มันสร้างบารมี สร้าง บารมีจะให้ใจมันเข้มแข็งขึ้นมา ใจมันแก่กล้าขึ้นมา ถึงที่สุดแล้วเวลาเจอวิกฤติ เวลาภาวนาไปนั่ง ตลอดรุ่งอย่างนี้ เวลาเจออะไรต่างๆ ขึ้นมา เห็นนุ่น เห็นนี่ต่างๆ มันไม่หลงไป

ไอ้เรามันอ่อนแอ เห็นไหม เห็นนิมิต เห็นอะไรหน่อย อู๋.. นี่มันไปหมด มันไปตามความเห็นนั้น ความรู้ความเห็นนั้นมันจะชักนำเราไปหมดเลย แต่ถ้าคนมีจุดยืนนะ เห็นแล้วต้องพิสูจน์ เห็นต้องแยกแยะ เห็นต้องเข้าใจ

นี่ความเข้มแข็งของใจ กับความเข้มแข็งของร่างกาย คนที่ร่างกายนี้เข้มแข็งมาก ทุกอย่างแข็งแรงมาก แต่หัวใจอ่อนแอนะ หัวใจอ่อนแอ หัวใจไม่เอาไหนเลย นี่เขาก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรของเขาไป คุณดูคนที่ร่างกายอ่อนแอแต่หัวใจเข้มแข็ง เขาทำงานของเขาได้ เขามูมานะของเขาได้ เขาทำประโยชน์ของเขาได้ เห็นไหม นี่มันมีกายกับใจ ทั้งเข้มแข็ง ทั้งอ่อนแอ ทั้งข้างนอกและข้างใน

ความเข้มแข็งจากข้างใน หัวใจนี่สิ่งต่างๆ มันฝึกได้ ทุกอย่างฝึกได้ แม้แต่ข้างเขายังฝึกมาลากซุงได้ แล้วหัวใจของเราทำไมมันฝึกไม่ได้ สามเณรอายุ ๗ ขวบ เห็นไหม เป็นลูกศิษย์พระสารีบุตร ไปเห็นเขาชักน้ำเข้านา น้ำไม่มีชีวิตมันยังชักเข้านามาเป็นประโยชน์ได้ หัวใจเรามีความรู้สึก มันมีชีวิต ทำไมเราไม่เอาศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกมัน แก่ใจมัน ทำให้มันดีขึ้นมาได้ แล้วถ้าดีได้นะ ดินี้มนุษย์ดี คนดี จิตใจที่ดี ทำแต่สิ่งที่ดีๆ แล้วสังคมนั้นจะเหลวไหลไปได้อย่างไร ในเมื่อคนมีแต่หัวใจที่ดีๆ

แต่ปัจจุบันนี้ เห็นไหม คุณสังคมนี่หน้าากเข้าหากัน นี่มันเป็นเรื่องนะ วัฏฏะ เห็นไหม คุณวัฏฏะมันมีมหาศาลเลย จากเทวดา อินทร์ พรหม มาเกิดเป็นมนุษย์ก็มี จากสัตว์เดรัจฉาน จากอเวจีมันเกิดมาเป็นมนุษย์ก็มี นี่ภพมนุษย์เป็นภพกลาง สูงขนาดไหนเวลาหมดบุญแล้วก็มาเกิดเป็นมนุษย์ ภพต่ำขนาดไหน พอพ้นจากกรรมมันก็มาเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์มีหลากหลายมาก แล้วมาสร้างกันต่อไปเพื่อจะไปเสวยอีกภพชาติหนึ่ง มันจะเวียนไปอย่างนี้ เวียนไปเวียนมานะ แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้ถึงที่สุดได้ แล้วเรามีโอกาสนะ

ใช่ เกิดมาเป็นคนมันทุกข์มันยาก มันมีหน้าที่การงาน มันมีความรับผิดชอบ ถ้าคนมีความรับผิดชอบยิ่งมีมากขนาดไหน เวลาประพฤติปฏิบัติมันจะรับผิดชอบแล้วถนอมรักษา เพราะเวลาสมาธิมันเกิดขึ้นมา เห็นไหม เดี่ยวมันเจริญแล้วก็เสื่อม ปัญญาเกิดขึ้นมาเดี๋ยวก็เป็นโลกีย์ ปัญญา เดี่ยวก็เป็นโลกุตตรปัญญา เพราะมันไม่มีสมาธิเป็นฐานรองรับมันก็คิดไปโดยเรา ถ้ามีสมาธิเป็นฐานรองรับมันก็คิดโดยธรรม นี่มันเจริญแล้วเสื่อม แล้วจิตใจถ้ามีความเข้มแข็ง มีความถนอมรักษา มันจะพาพัฒนาการ มันจะเดินของมันไปเรื่อยๆ วุฒิภาวะของใจมันจะสูงไปเรื่อยๆ

นี่กรรม! โลกเป็นโลก กรรมเป็นกรรม แล้วมีกับเรา ร่างกายนี้เป็นโลก เกิดมานี่ธาตุ ๔ ไข
ของมารดา แล้วเกิดมาธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ แล้วถึงที่สุดต้องสละไว้กลับไปสู่ธรรมชาติเดิม
ของมัน แต่หัวใจไม่! เกิดดี ทำดี หัวใจได้พัฒนาการของมัน เกิดมาชั่ว ทำชั่ว หัวใจมีแต่ทำให้มัน
ต่ำต้อยไป เห็นไหม นี่มันมาเพื่อใช้ชีวิตหนึ่ง ทำคุณงามความดีได้มากขนาดไหน ทำต่างๆ แล้ว
ว่ามันทุกข์มันยาก นี่ทุกข์ยากเหมือนกันหมด

เวลาพระเราทุกข์ยากกว่าอีก เวลาอยู่ในป่าทุกข์ยากกว่านี้อีก ไม่มีสิ่งใดอำนวยความสะดวก
สะดวกเลย แล้วไปอยู่ป่าทำไม? มันทุกข์ยากขนาดไหนก็ทุกข์ยากเพื่อพิสูจน์ใจใจ ทุกข์ยาก
เพราะจิตใจมันเข้มแข็งขนาดไหน? ทุกข์ยากจิตใจมันสามารถพลิกแพลง สามารถดำรงชีวิตได้
อย่างไร แล้วมันจะแก้ไขได้อย่างไร แล้วเหตุการณ์การตายเป็นอย่างนี้ จะมาเกิดเป็นอย่างนี้อีก
ไหม? จะมาซ้ำแล้วซ้ำอีก จะมาทุกข์ยากอยู่อย่างนี้อีกไหม?

นี่ถ้าปัญญามันเกิดมันเตือนใจได้ พอมันเตือนใจได้เราจะอยู่กับที่ได้ ถ้าปัญญาไม่เกิดมัน
มีแต่ความน้อยเนื้อต่ำใจ มันจะชักน่านะ บอกว่าออกเถอะ ออกจากป่าเถอะ เราไปอยู่โลก อยู่สุข
สบายดีกว่า นี่ถ้าใจอ่อนแอเราจะไม่มีปัญญา ปัญญารอบรู้ในกองสังขาร ปัญญารอบรู้ในความคิด
ที่มันคิดขึ้นมา แล้วแยกแยะหาคุณหาโทษของมัน ถ้าเห็นโทษมันเราจะยับยั้งไว้ เห็นคุณเราต้อง
เหยียบคันเร่ง พยายามพัฒนาให้มันสูงขึ้นๆ จะเป็นประโยชน์กับเรา

นี่ว่าโลกกับกรรม ในร่างกายเรานั้นก็มีอยู่แล้ว ในชีวิตจริงของเรานั้นก็เป็นโลกส่วนหนึ่ง
กรรมส่วนหนึ่ง แต่กรรมมันจะเกิดไม่ได้ เพราะกรรมมันเป็นนามธรรมมันถึงมองไม่เห็น แล้วเรา
เชื่อใจใครได้ล่ะ? แต่ถ้าเป็นโลก มนุษย์มองเห็นกันอยู่ตลอดเวลา เห็นไหม โลกเห็นชัดๆ จับต้อง
ได้ กรรมะจับต้องไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการปฏิบัติแล้วจับต้องได้

นี่อารมณ์ความรู้สึกเหมือนวัตถุอันหนึ่ง มรรค ผล นิพพาน มันไม่เหมือนวัตถุอันหนึ่ง
มรรค ผล นิพพาน เป็นความจริงเลย จิตสัมผัส จิตจับต้องได้ จิตอธิบายได้ ของที่เราจับต้องได้
เราทำอะไรเราอธิบายไม่ได้ เราบอกเขาไม่ได้ บอกได้หมด แต่บอกได้ในวงของผู้ที่มีปัญญา
เสมอกัน ถ้าบอกผู้ที่มีปัญญาค่ากว่าเขาก็เทียบเคียงเป็นเรื่องโลกไปหมด

เรื่องของโลกมันก็เป็นเรื่องของโลก มันเป็นอนิจจัง เรื่องของธรรมะมันคงที่แล้วมี
จริงๆ จากสิ่งที่ว่าวัตถุมันแปรปรวนตลอดเวลา อารมณ์เรายังแปรปรวนมากกว่า แต่อารมณ์ที่

แปรปรวนเร็วกว่ามากกว่า ถ้ามีสติมีปัญญาใคร่ครวญแล้วมันจะคงที่ อารมณ์ความรู้สึกที่นิ่งอยู่
วิมุตตिसุขมีอยู่ แล้วไม่แปรปรวน อยู่กับเรานะ เอวัง